

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Monumenta Paderbornensia

Ferdinand <Paderborn, Bischof, II.>

Lemgoviae, 1714

Paderae Fontes.

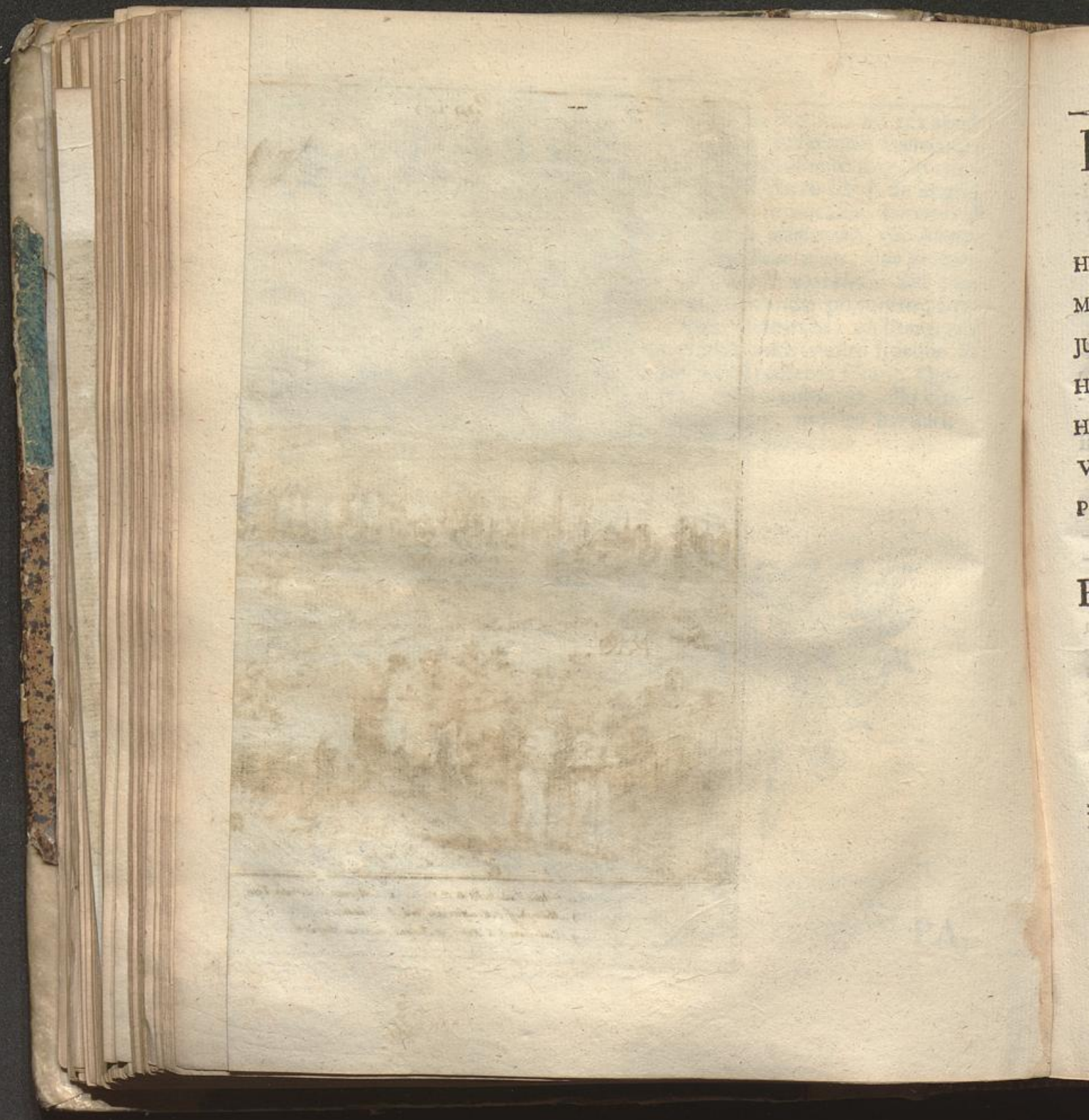
urn:nbn:de:hbz:466:1-8040

Pag. 103

Franco Paderne, seu Paderborn

1. Ecclesia Cathedralis B.M.V. 2. Collegium Societatis I.J.S. 3. Godehardi Eccles. Parochial. et. Augustinian. Monachorum. 4. Collegium S. Petri et. Pauli, dicta in Defensor. 5. Mariæ Eccles. Parochial. S. Pancratii. 6. Novum Templum P.P. Franciscan. Observant. 7. Templum Capucinorum. 8. Rinkes præ. 9. Porta occidentalis. 10. Strata ibid.

H
M
J
H
H
V
P
E

PADERÆ FONTES.

MEMORIÆ SACRUM

HIC. UBI. FONS. PADERÆ. MEDIA. SURGENTIS IN. URBE
 DUCO. VETUS. MAGNI. NOMEN. AB. AMNE. PADI
 MARTE. DIU. ANCIPTI. CAROLUS. CERTARE. COACTUS
 DELEGIT. CASTRIS. CONCILIIQUE. LOCUM
 JUSSIT. ET. HIS. UINDIS. LUISTRATAM. SUBDERE. GENTEM
 SAXONICAM. VERO. COLLA. SUPERBA. DEO
 HIC. LEO. ROMANA. DEDUCTUS. AB. URBE. SACELLUM
 SACRAVIT. PRIMUM. RELIGIONIS. OPUS
 HIC. SEDES. LONGO. FUIT. ORDINE. DEINDE. SECUTIS
 TERRARUM. DOMINIS. INCLYTA. CÆSARIBUS
 VIRGINIS. HIC. CONJUX. VIRGO. CUNIGUNDA. MARITI
 ACCEPIT. MERITIS. REGIA. SERTA. COMIS
 PONTUM. ALIUS. SUBEAT. SEPTENA. PER. OSTIA. NULLUS
 FONTE. CAPUT. NOSTRO. GRANDIUS. AMNIS. HABET

FERDINANDUS. DEI. ET. APO-
 STOLICÆ. SEDIS. GRATIA. EPISCOPUS
 PADERBORNENSIS. COADJUTOR. MO-
 NASTERIENSIS. S. R. I. PRINCEPS. CO-
 MES. PYRMONTANUS. ET. LIBER. BARO
 DE. FURSTENBERG

AD. FONTES. PADERÆ. CASTRIS. COMITIIS. ET
 FREQUENTI. IMPERATORUM. REGUMQUE. GER-
 MANIÆ. ET. FRANCIÆ. HOSPITIO. AC. REGIA.
 S. CUNIGUNDÆ. CORONATIONE. CELEBRATOS
 M. H. P.

NO-

NOTÆ.

I. **H**IC UBI FONS PADERÆ.] *Padera* in carmine apud Canisium de Leonis III. ad Corolum adventu, *Patra* vocatur: *Est locus insignis, quo PATRA & Lippa fluentant, Altus & in nudo campo jacet, undique largo Vestitus spatio: celso de colle videri Namque potest legio omnis, & hinc exercitus omnis, Castra Ducum & Comitum, radiantiaque arma virorum.*

In vita S. Adalhardi, per S. Paschasium Ratbertum, apud Bollandum 2. Januar. cap. 16. num. 66. *Pater* appellatur. Ita enim describitur Corbeixæ Saxonixæ situs: *Est autem locus pergentibus ad ortum solis de fonte PATRIS, situs supra littus Wisiræ, Franciscus Irenicus lib. 12. Germanix Exegeseos Padam, alii Padum, Padram, Pather, nuncupant. Pader Gobelinus Persona, & communis loquendi usus retinet.*

2. **MEDIA SURGENTIS IN URBE.**] Nomen hujus Urbis, pro cujusque scriptoris dialecto, variis modis enunciatur. In Adone Viennensi, *Paterbrurna*, & *Padrabrunne*; in Annal. Canisii, *Paderbrunnen*, *Padenbrun* & *Padesbrunen*: *Patresbruna* & *Patresbrunnas* appellatur in Joannis Tili Annalibus minoribus; in auctoribus, *Patresbrunna* & *Patresbrunno*; in fragmento Annalium Alex. Petavii, *Padresbrunnon*, & *Paderburnon*; in Annalibus Loiselii, *Paderbrunnen* (uti & in aliis quibusdam) & *Padabrunno*; in vita Caroli M. per incertum, *Paderburnen* & *Paderburnum*; in ejusdem vita per Monachum Engolismensem, *Paderbrunnem* & *Padabruno*; in Poëta Saxonæ, *Pathalbrunnon* & *Paderbrunnon*; apud Eginhardum, *Padabruuna*; in vita Ludovici Pii, *Patrisbruna*; in historia constructionis novæ Corbeixæ: *Patherbruna*; in Annal. Fuldens. *Padrabrunno* & *Padrabprunno*; in hist. translationis S. Viti, *Patherbronna*. Vid. Bollandi notas in vitam S. Liborii cap. 1. II. quæ horum fontium sic meminit: *Accedit ad ornamentum loci, (Paderbornæ) saluberrimorum fontium intra ipsum oppidum in unum pariter alveum confluentium, incomparabilis tam species*

species, quàm numerositas, in tantum, ut eorum latitudini & amœnitati similes esse alibi minimè compertum habeamus.

3. DUCO VETUS MAGNI NOMEN AB AMNE PADI.] Vocis originem fontesque præ cæteris explicatè nobis descripsit Gobelinus in Cosmod. recito verba illius: *Sciendum quod hic locus nomen trahit à fluvio ibi surgente, qui Pader dicitur, quem Carolus loci amœnitate delectatus, vel fortè Saxones, qui olim de Italia, quam cum Longobardis invaserunt, reversi fuerant, de quibus suprâ dictum est, à Pado fluvio Italiae nominarunt: & idè fortassis est, quod in literis Apostolicis scribitur Padebournensis. Relatione quippe seniorum traditum esse dicitur, quod Carolus huic loco nomen indiderit: hic etenim fluvius, (quemadmodum Padus maximus fluvius Italiae ex tribus fontibus sibi invicem propè surgentibus, ad pedes Alpium in unum alveum concurrentibus oritur) in pede montis ex tribus fontibus, quasi profundis ex abyssis, scaturiens, multis rivulorum decursibus, ab eodem monte concurrentibus, inter unius alvei ripas, intra mœnia civitatis excipitur. Et horum trium fontium quilibet Pader appellatur, tamen cum sua determinatione. Et fons versùs occidentem extremus, prout à quodam piscatore hoc mihi referente, intellexi, à superficie effluentis aquæ usque ad fundamentum ejus, centum minus duobus pedibus altitudinis est: quemadmodum validè se mensurasse idem piscator fatebatur. Et hi tres fontes tantam profundentes aquarum abundantiam cum rivulis suis flumen generant, cui in tota Europa, quantum ad ortum ejus, simile non contingit reperire. Dilatat quippe gremium mox fontibus egrediens, quod intra civitatis, in qua surgit, mœnia viginti molarum rotas, quarum nulla posterior rotæ præcedentis aquam recipit, sicut jugiter fluit, indefinenter volvere potest. Neque quisquam miretur quod dixi huic fluvio nomen prædictum à Carolo fuisse inditum, quamvis ante ejus adventum apud incolas regionis aliquo certo nomine fuisse fluvium ipsum nominatum dubium non existit. Quoniam nomina fluviorum successu temporum, adventu novorum populorum aut Principum, & de cætero mutata quandoque legimus. Et verisimile est nomen pristinum Lippe fuisse, quod ex illo constico, quòd fluvius à nulla civitate, villa, vel vico, extra locum, in quo*

surgit, sub hoc nomine Pader, recipitur; quoniam statim in loco, in quo surgit, ad stadia quasi xv. duobus fluvii commiscetur, quorum quilibet isto minor est. Et inde omnium illorum trium fluviorum congregatio Lippe nominatur, quo nomine nullus illorum trium fluviorum simpliciter nominatur, sed fluvius qui occurrit ab oriente, qui respectu istius quasi rivus apparet, STRICTA LIPPA nominatur, utique ad differentiam alterius fluvii, qui etiam Lippe cum alia determinatione, vel sine determinatione sit vocatus, & major illo sit, cum nomina fluviorum minorum sibi concurrentium sicut & aquam, soleant absorbere communiter. Et fluit sub hoc nomine Lippe donec Rheno commiscetur. Ita ille, ætat. 6. cap. 38. pag. 188. Certè familiare fuisse Francis peregrina nomina nostris locis inferre, & sic Remam, pagum ad Warnæ & Visurgis confluentes, à Remis urbe Archiepiscopali in Galliis; à Pado Italico Padum nostratem; ab Heristallo Francico Heristalum Saxonicum; à Corbeia Francica Corbeiam Saxonicam denominatam, scribit Meibomius in notis ad Irminsulam Saxonicam. Cui ex parte consentit Reinerus Reineccius, in notis ad Poëtam Anonym. p. 14. Ut contra in Annalibus Franc. perpetuò legitur Paderborna. Est enim nomen à Padi fontibus. De his lectu dignissimum Cosmodromion Gobelini. Ibidem & hoc traditum. Padum, cum aliud antè nomen habuisset, ita à Carolo M. de Italico indignitatum. Sed hoc in medio relinquamus. Quamquam negari non potest, utrique multa communia esse. Atque ut Italicus inter fluvios Italiae maximus est, sic Germanicus tantum à capite aquarum veht, quantum totius Europe nullus. Contra inquit Bollandus l. c. Alii à Romanis, cum iis in locis castra haberent, PADERAM dictum volunt ob eandem Padi similitudinem. Quod ut absque veteri auctore affirmare mihi non est animus, ita consentaneum rationi usuique non inficior, & accolarum traditione celebratum. Cæterum Poëta Anonymus ad An. 777. vetustum fuisse urbis nomen significat, ergo & fluvii, à quo urbi nomen:

--- Conventum placiti generalis habere
 Cum Ducibus se velle suis denunciat illic.
 Tanto concilio locus est electus agendo,

Quem

*Quem Pathalbrunnon vocitant, quo non habet ipsa
Gens alium naturali plus nobilitate
Insignem, qui præcipue redimitus abundat
Fontibus, & nitidis & pluribus, & trahit inde
Barbaricæ nomen linguæ sermone vetustum.*

Joanni Horrioni eruditissimo elegantissimoque Panegyrici Paderbornensis Scriptori lib. II. cap. XI. videtur omnino incerta Paderæ nominis origo, ita enim ait: *Sed quid sibi vult illud Pather? Colligimus enim sic à majoribus enuntiatum esse, quòd ita crebrò scriptum reperiamus, nimirum cum lingua Germanica veterem illam suam asperitatem retineret. Quemadmodum enim paulatim articulum THI molliùs pronunciarunt DIE, ita ex Pather fecerunt Pader. Testatur Gobelinus à Pado derivatum, qui, ut ait, ex tribus fontibus sibi invicem propè surgentibus ad pedes Alpium in unum alveum concurrentibus oriatur. Quæ descriptio non congruit cum iis quæ à Strabone, Plinio, Ptolemæo, Leandro Alberto de origine Padi memorantur. Sed faciamus non spectatam esse in hac appellatione tam accuratam similitudinem, si cui id sequi libebit, dicet à Pado factam esse Paderam, quemadmodum brachium Padi, quod est ad Ravennam, Padusam dictum accepimus. Reperitur quoque in *Annal. Canisii An. 777.* scriptum Padesbronnen, ubi videri possit deductum nomen ab eadem origine, atque ipsum Padi vocabulum. Refert enim Plinius lib. 3. c. 16. ex Metrodoro, Padum nomen accepisse ab arbore picea, quæ multa circa fontem, quæ Gallicè Pades dicitur. Verùm unde Saxonibus nostris, quos eo tempore quasi more ferino vixisse ait Venantius lib. 3. c. 7. ea eruditio & cognitio linguarum? Equidem malim fateri, nescire me, unde illud PATHER, in nomine Patherborne: perinde atque obscurum est, quid sibi velit Mimigarna, in nomine Mimigarnaforde, quo aliquot sæculis dicta fuit ea Westphaliæ urbs, quam hodie Monasterium nuncupamus.*

4. MARTE DIU ANCIPITI.] Ejus luculentus testis est Eginhardus in vita Caroli M. qui causas & tempus belli Saxonici his verbis prodidit: *Post Longobardici belli finem, Saxonicum, quod quasi intermissum videbatur, repetitum est; quo nullum neque*

prolixius, neque atrocius, Francorumque populo laboriosius susceptum. Quia Saxones, sicut omnes ferè Germaniam incolentes nationes, & naturà feroces, & cultui demonum dediti; nostraeque religioni contrarii, neque divina, neque humana jura vel polluere, vel transgredi inhonestum arbitrantur. Suberant & cause, que quotidie pacem conturbare poterant, termini videlicet nostri & illorum penè ubique in plano contingui, præter pauca loca, in quibus vel silvæ majores, vel montium juga interjecta, utrorumque agros certo limite disterminant: in quibus cædes & rapinæ & incendia vicissim fieri non cessabant. Quibus adeò Franci sunt irritati, ut jam non vices reddere, sed apertum contra eos bellum suscipere dignum judicarent. Susceptum est igitur contra eos bellum, quod magnâ utrinque animositate, tamen majore Saxonum, quàm Francorum damno, per continuos triginta tres annos gerebatur. Plures eo bello tam ex nobilitate Francorum, quàm Saxonum, & functi summis honoribus viri, consumpti sunt: tandèmq; anno tricesimo tertio finitum est. Vid. Poëtam Anonym. vit. Ludovici Pii apud Pithæum.

5. DELEGIT CASTRIS CONCILIIQUE LOCUM,] Anno 777. Rex (Carolus) post celebratam Noviomagi Paschatis festi solemnitatem, ad locum, qui Paderbrunna vocatur, generalem populi sui conventum in eo habiturus, cum ingenti exercitu in Saxoniam profectus est. Eginhard. in vita Caroli M. apud Pithæum, vita ejusdem per incertum auctorem tom. II. script. hist. Francicæ, Annal. fragment. ex MS. Nazariano apud Freherum inter scriptores Francicos, Poëta Anonymus, Ado Viennens. Annal. Canifii, Regino. Chronicon Manasterii S. Galli lib. I. Miscellaneor. editum Parisiis à Stephano Baluzio amico nostro ita habet: An. 777. fuit Dominus Rex Carolus in Saxonia ad Patrisbrunnam & ibi edificavit Ecclesiam in honore Salvatoris.

Anno 783. Cùmque de loco prælii ad Paderbornam se cum exercitu recepisset, atque ibi castris positus partem exercitus opperitur, audivit Saxones in finibus Westfalorum supra fluvium Asam congregari. Astron. apud Reuberum, vita Caroli M. per Engolismensem Monachum, Regino.

Anno 785. Rex Carolus placitum habuit apud Paderbrunnon cum

cum Francis & Saxonibus. Annales Francorum tom. II. inter script. hist. Franc. Astron. apud Reuberum, vita Caroli M. per incertum auctorem tom. II. inter script. hist. Franc. vita Caroli M. per Engclifmensem, vita Caroli M. apud Pithæum, Regino.

Anno 786. *Ludovicus filius pro sapere & posse obedienter parens, occurrit (Carolo Patri) ad Patrisbrunnam, habitu Vasconum cum coævis sibi pueris indutus, amiculo scilicet rotundo, manicis camisia diffusis, cruralibus dissentis, calcaribus caligulis insertis, missile manu ferens: hæc enim delectatio voluntasque ordinaverat paterna.* Vita Ludovici Pii apud Pithæum.

Anno 799, *Interim Rex in Saxoniam profectus Rhenum ad Lippebam transiit, & in loco qui dicitur Padeburnum positus castris confedit.* Vita Caroli M. per incertum auctorem tom. II. script. hist. Franc.

6. JUSSIT ET HIS UNDIS LUSTRATAM SUBDERE GENTEM.]

An. 777. *Dominus Rex Carolus publicam synodum habuit ad Paderbrunnen, ibi convenerunt omnes Franci & omnes Saxones, excepto, quod Widochindus rebellis exstitit, & cum paucis aliis sociis suis in Normandiam confugit. Ad idem placitum venerunt Saraceni de Hispania tres reges, Ibnalarabi & filius Devizefi, qui latinè Joseph nominatur, & gener ejus Alaruiz, ibique multitudo Saxonum baptizata est.* Vita Caroli M. apud Pithæum, Annal. Francorum inter script. hist. Franc. tom. II. Annal. Fuldenf. apud Freher. *Ibi Saxones baptizati ingenuitatem, & omnem proprietatem suam, secundum morem gentis, abdicantes Regi tradiderunt, si à die illa, & deinceps Christianitatem, & Regi ac filiis fidelitatem abnegassent.*

7. HIC LEO ROMANA DEDUCTUS AB URBE.] An. 799. *Leo Papa à Romanis in Letania majore linguâ truncatâ cruciatus, & per Wirundum Abbatem, & Winigisum Ducem Spoletanum ereptus, ad Carolum in Saxonia ad Paderprunno deductus est.* Annal. Fuldenf. apud Freher. vita Caroli M. per Engolismenf. tom. II. script. hist. Franc. Astronom. apud Reuberum, Poëta Anonym. Annales incerti auctoris apud Pithæum, Regino, Sigonius lib. 4. hist. de Regno Italiæ.

Pompam, quâ Paderbornæ exceptus est LEO Pontifex, prolixè & accuratè descripsit, qui interfuisse videtur, vetus Poëta, diversus à nostro Paderbornensi, quem Reineccius edidit, & nos sæpe citavimus. Extat apud Henricum Canisium, cujus iudicio putatur esse Alcuinus Flaccus, Caroli M. & S. Ludgeri Præceptor. Libet attexere carmina, ut palam omnibus fiat, quo honore maximus Rex Pontificem Optim. Max. coluerit.

*Est locus insignis quo Patra & Lippa fluentant,
 Altus & in nudo campo jacet, undique largo
 Vestitus spatio, celso de colle videri
 Namque potest legio omnis, & hinc exercitus omnis,
 Castra Ducum & Comitum, radiantiaque arma virorum.
 Huc Carolus multis stipatis millibus Heros
 Advenit, & tandem jurat hic succedere tectis.
 Missus Apostolici regalem tendit ad aulam
 Interea & summum manifestat quippe venire
 Pontificem expulsam Romana à sede Leonem
 Civibus à propriis, & tot tolerasse recenset
 Verbera commemorans extinctum lumine vultum;
 Narrat & abscissam liquido de gutture linguam,
 Nunc medicante Deo sanatum, & ab omnibus istis
 Esse malis animis: stupet ipse exercitus omnis
 Audita, & Carolus recolendo somnia retrò,
 Præteriti indicio agnoscens vestigia visus;
 Hoc fore non dubitat, quòd tristes fundere fletus
 Pontificem in somnis jam dudum vidit eundem.
 Hinc jubet ex templo Pipinum occurrere magno
 Pastori, pacem & placidam portare salutem.
 Obvius ire parat genitoris iussa facessens
 Pippinus, centum latus cum millibus ibat.*

Ipsè

Ipse sedet solio Carolus Rex justus in alto,
 Dans leges patriis, & regni fœdera firmat.
 Utque videt patulo adversum se tendere campo
 Pastor Apostolicus, centum cum millibus altum
 Pippinum, geminas extendit ad æthera palmas,
 Pro populoque preces effundens pectore largas.
 Ante Sacerdotem ter summum exercitus omnis
 Sternitur, & supplex vulgus ter fusus adorat.
 Mox Leo Papa solo Pippinum more benigno
 Excipit, & sacris circumdans colla lacertis,
 Hæret in amplexuque diu placida oscula libans.
 It comes, & supra se confert vertice toto
 Pippinus, varias miscens sermone loquelas,
 Inque vicem diversa levant problemata verbo.
 Rex pius interea solium conscendit, & omnem
 Alloquitur populum Carolus venerabilis Heros.
 Ergo agite ô Proceres, inquit, quibus induite arma
 Ire estis soliti ad bellum, Martemque severum
 Tentare, & crudo vosmet considerare pugno,
 Pontifici celeri cursu occurremus opimo.
 Vix hæc dixit Heros: fremit undique turba tumultu,
 Tela manu glomerat, mox loricasque trilices
 Et latos clypeos, galeasque & spicula, pelta
 Arata resonant; acies hinc inde videntur
 Ire equitum, sparso nigrescunt pulvere nubes,
 Et tuba lugubri medio strepit aggere voce.
 Classica signa sonant, campi densantur aperti,
 Agræne cristatus fulgetque exercitus omnis.
 Tela micant pariter, vexilla levata coruscant;
 Armati incedunt, juvenes & freta juvenus

Gaudet

Gaudet equis, siccus fervescit in ossibus ardor
 Audendi, ac Carolus medio micat agmine letus.
 Aurea crista tegit frontem, & conspectus in armis
 Fulget, equo ingenti portatur ductor opimus.
 Ante Sacerdotum porrò castra, agmina ternis
 Stant divisa choris, in longis vestibus alma
 Sacra crucis vexilla levant, & Praesulis omnis
 Adventum expectat Clerusque & candida plebes.
 Jam pater in campo Carolus videt agmina aperto,
 Pippinum & summum Pastorem tendere contra
 Constat, & inque modum populum expectare corona
 Praecipit atque aciem hinc dividit urbis ad instar.
 Ipse autem medio consistere in orbe beatus
 Praesulis adventum expectans, & vertice toto
 Altior est sociis, populum supereminet omnem.
 Jam Leo Papa subitque externo se agmine miscet.
 Quàm varias habitu linguas, tam vestis & armis,
 Miratur gentes diversis partibus orbis.
 Extemplo properans Carolus veneranter adorat,
 Pontificem amplectens magnum, & placida oscula libat,
 Inque vicem dextras jungunt, pariterque feruntur
 Gressibus, & multo miscentes verba favore,
 Ante Sacerdotem ter summum exercitus omnis
 Sternitur, & supplex vulgus ter fusus adorat,
 Pro populoque preces ter fundit pectore Praesul,
 Rex pater Europa, & summus Leo pastor in orbe
 Congressi, inque vicem vario sermone fruuntur.
 Exquirat Carolus casus auditque laborum
 Diversos, sceleris populi impia facta stupefcit,
 Miratur geminas jam dudum luce fenestras

Extinctas

Extinctas, & nunc reparatum lumine vultum,
 Truncatamque loqui miratur forcipe linguam,
 Alter in alterius configunt lumina vultus,
 Et parili sedis tendunt ad culmina gressu.
 Ante Sacerdotes sacri stant ostia templi,
 Alternis vicibus modulantes carmina laudum;
 Atque Creatori grates laudesque frequentant,
 Qui nova Pontifici reddebat lumina summo,
 Et desperatam condebat in ore loquelam.
 Exoritur clamor, vox ardua pulsat olympum.
 Intrat Apostolicus, Carolo ducente beato,
 Tempia Creatoris, solito solemnia more
 Concelebrare, pio Missarum sacra favore.
 Exhinc officii divinis ritè peractis
 Invitat Carolus celsa inter tecta Leonem.
 Clara intus pictis conlucet vestibus aula,
 Auro ostro ornantur hinc inde sedilia multo.
 Ad mensas resident lati, variisque fruuntur
 Deliciis, medio celebrant convivia tecto;
 Aurea namque tument per mensas vasa falerno.
 Rex Carolus simul & summus Leo Presul in orbe
 Vescitur, atque bibunt pateris spumantia vina.
 Post latas epulas & dulcia pocula Bacchi,
 Multa pius magno Carolus dat dona Leoni.
 Hinc latus repetens aula secreta revisat
 Rex; & Apostolicus repetit quoque castra suorum:
 Cum tali à Carolo Leo sit susceptus honore,
 Romanos fugiens propriis repulsus ab oris.

8. SACRAVIT.] Hujus rei testis est antiquus scrip-
 ptor vitæ Sancti Liborii apud Bollandum, capite II.

pag. 88. §. 5. Nam & vir sanctissimus & verè Apostolicus Papa Sedis Romane, LEO nomine, injusta civium odia perpeffus, illic eum (Carolus) adiit, pro sedandis contra se ortis simultatibus, imperialem opem quaesiturus. A quo cum ingenti, ut par erat, honore susceptus, religiosum ejus ac salutare Christianitatis dilatandæ studium nobiliter inchoatum, Apostolicâ auctoritate firmavit, atque in Ecclesia tunc ibidem noviter constructa quoddam altare consecrans, adorandas in eo reliquias Protomartyris Stephani, quas secum Româ detulerat, collocavit; fiducialiter id Principi promittens; quod oratorium illud, tanti Martyris patrocinio munitum, non ulterius passurum foret injuriam, quam, ipso referente, prius ei contigisse cognovit; ut videlicet ob incolarum loci perfidiam, & odium in religionem Christianam, aliquoties igni traderetur. Et ob hanc maximè causam easdem reliquias ibi, rogatu Imperatoris, recondidit; non sine effectu congruo fiduciae sponfionisque suæ, cum nihil tale postmodum illic perpetratum esse certissimum sit. Eadem ferè habet auctor vitæ B. Meinwercki apud Browerum n. r. p. 13. Gobelinus Persona in Comod. ætat. 6. cap. 38. insuper addit diem Leoninæ consecrationis: sed utrùm rectè, vide in Notis ad Monumentum Eresburg §. 8. Verùm audiamus Gobelinum. Pontificatûs Hatumari primi Episcopi Paderbornensis anno 4. Leo Papa III. venit ad Carolus in Paderborne, querens de injusta Romanorum persecutione: quem Carolus honorificè suscepit, & rogavit ut Capellam quandam ibi noviter constructam, cum jam Ecclesiam, quam præsens ibidem erexerat, ipsi rebelles vastaverant igne, dignaretur consecrare. Qui precibus Regis gratanter susceptis, in eadem Capella altare in honorem S. Stephani Protomartyris devotè consecravit, ac reliquiis ejusdem Martyris, quas secum Româ detulerat, in eodem altari reconditis, visitantibus eandem Capellam in anniversario dedicationis ipsius, qui est VIII. Idus Decemb. de benignitate Sedis Apostolicæ magnas indulgentias concessit, & sedem ibidem Episcopalem auctoritate Apostolica confirmavit. Vid. ad hæc Grantzium Metrop. lib. I. cap. II. Casp. Bruschi, & Kerffenbrochium in Catalogo Episc. Paderborn. Baronium ad annum 799. Vid. Scholia Broweri ad vitam S. Meinwercki.

9. PRIMUM RELIGIONIS OPUS.] Primum non ædificio, sed solenni consecratione: jam enim Anno 777. teste Monacho Divionensi apud Dacherium tom. 1. Spicilegii, Carolo Rege Patrisbrunnam habente, *ædificaverant ibidem Ecclesiam Franci.* Id quod Chronicon Monasterii S. Galli in Miscellaneis tom. 1. apud Stephanum Baluzium his verbis confirmat: *Anno 777. fuit Dominus Rex Carolus in Saxonia & ibi ædificavit Ecclesiam in honorem Salvatoris.* Quamvis autem hæc Ecclesia à Paganis aliquoties postea fuerit igni tradita ob incolarum loci perfidiam & odium in religionem Christianam, atque ideo Heristallum ad Visurgim translata, Vid. Monumenta Heristall. §. 4. proximè tamen ante annum videlicet 799. Paderbornam videtur remigrâsse, quando, ut jam meminimus, *Leo Pontifex in Ecclesia tunc ibidem noviter constructa quoddam altare consecravit & Rex Carolus ad Patrisbrunnam ædificavit Ecclesiam miræ magnitudinis & fecit eam dedicari.* Chronicon Moissacense, quam Baduradus secundus Episcopus adhuc imperfectam consummavit, atque anno 1000. absumptam incendio nec satis firmo opere à Rheferio Episcopo instauratam Meinwercus Episcopus in hanc amplitudinem, quam hodieum admiramur, à fundamentis restituit. Vid. vit. B. Meinwerci.

10. HIC SEDES LONGO FUIT ORDINE DEINDE SECUTIS.] Undè non immeritò ab Erinhero, qui vitam S. Heimeradi Presbyteri, tutelaris Hasungensis, versibus descripsit, appellatur SEDES REGALIS. Sic enim ille ingressus sermonem de B. Heimeradi cum Meinwercò Antistite congressu:

Est locus egregius Patherbrunnon vocitatus,

Is quoque REGALIS SEDES, & Pontificalis.

Hactenus illa produximus, quibus Paderborna à Carolo M. celebrata; nunc uti à cæteris Imperatoribus ac Regibus sit frequentata ac decorata, paucis subjungamus.

Anno. 815. *Ludovicus in loco, qui dicitur Padrabrunna, generalem populi sui conventum habebat. Ibi adeum omnes orientalium Sclavorum primores, & legati venerunt.* Astron. apud Reuber. vita Ludovici Pii incerto auctore apud Pithæum, Adelmus Benedictinus, Annal. Franc. apud Freher. pag. 416.

Chron. Hildesienſe tom. II. inter ſcriptores hiſt. Francicæ: An. 815. anno ſecundo Imperii, HLudovicus Imperator ſuum placitum cum Francis in Saxonia ad Paderobrunnon habuit, & illuc venit filius ejus HLotarius Rex Bajariorum, & alius filius ejus, Pippinus Rex Aquitaniorum: Bernardus quoque filius Pippini Rex Longobardorum. Et erat illud placitum Kalend. Julii menſis. Ejuſdem placiti meminit libellus de translatione S. Viti, & inſtitutione novæ Corbeix à Meibomio editus.

An. 845. HLudovicus tempore autumni in Saxonia apud Paderprunno generale placitum habuit, ubi fratrum ſuorum, & Nordmannorum, Schlavorum quoque, & Bulgarorum legationes ſuſcepit, audivit & abſolvit. Annal. Fuldenses apud Freherum, & apud Pithæum tom. II.

An. 958. Otto divinâ gratiâ Rex, ob remedium animæ ſuæ, ad interventum dilectæ conjugis ſuæ Adelheidæ, & amantiſſimi fratris ſui Brunonis Archiepiſcopi, Sanctimonialibus, Deo ſanctæque Mariæ ſemper Virgini, & ſancto Cyriaco devotè ſervientibus, in proprium donavit quicquid Malbure in Giſici marcâ habuit. Signum Domni Ottonis invictiſſimi Regis. Luidulfus Cancellarius ad vicem Brunonis Archicancellarii recognovit. Data VII. Kal. Jul. An. Dom. Incarn. DCCCCLVIII. Indict. 1. regnante piſſimo Rege Ottone Anno XXIII. Actum Paderbrunnon. Amen.

An. 1013. In proxima quadrageſima Rex (Henricus) ad Werlu veniens, diu cholicâ paſſione ibi inſirmatur, & multa per viſionem ſibi revelata ſunt. Ad ultimum lacrymis & oratione multorum convaleſcens, quia in tam brevi intervallo ad prædeſtinatam non valuit pervenire locum, Paſchale feſtum, cum Meinwerco ſibi admodum familiari, in Patherbrun dignâ veneratione peregit. Ditmari Chron. lib. 6. p. 81. vid. etiam Broweri ſcholia in vitam B. Meinwerci num. 22.

Anno 1015. Imperator hæc audiens de tantorum detrimento patrum turbabatur, qualiterque loca bene ſuppleret vacua, cum familiaribus ſuis tractavit, & Natalem dominicum in Patherbrun feſtivis peregit gaudiis. Ditmari Chron. lib. 8. p. 91.

An. 1016. Imperator (Henricus) Chriſti nativitatem Patherbrunna celebravit. Chron. Hildesienſe inter ſcript. hiſt. Franc. tom. III.

An.

An. 1017. *Cæsar* verò (bellum moturus magnis copiis adversus Boleslaum Poloniæ Ducem) ad orientem tendens, Imperatricem (Cunigundam) ad se in loco, qui Patherbrunnum dicitur, venire jubet. Inde ambo usque ad Magdaburg profecti. Ditmari Chron. lib. 7. pag. 30. & ibidem dedit diploma, quo IV. Idus Junii B. Meinwerco Episcopo Paderbornensi certa prædia largitur.

An. 1018. Imperator (Henricus) Natalem Christi Patherbrunnen egit. Chron. Hildesienſe interſcript. hiſt. Franc. tom. III. ubi donat Popponi Trevirenſi Confluentiam. Browerus lib. II. antiquitatum Trevirenſ.

An. 1021. Henricus divinâ gratiâ Romanorum Imp. Auguſt. Meinwerco Episcopo & Eccleſiæ Paderborn. Comitatum Dodiconis Comitum, quem dum vixit, tenuit, ſitum in locis Heſſiga, Netga, Nibterga, cum omni legalitate in proprium concedit atque largitur. Data XIII. Kal. Mart. Indictione IIII. Anno Dominicæ Incarnat. MXXI. Anno verò Domini Henrici ſecundi regnantis XVIII. Imperii autem VIII. Actum Paderbrun. feliciter. Amen.

An. 1023. Henricus divinâ favente clementiâ Romanorum Imperator Auguſtus, ad interventum dilectiſſimæ conjugis ſuæ, Cunigundæ Imperatricis Auguſtæ, Paderbrunnensi Eccleſiæ quoddam ſuum prædium Hobunſeli dictum, ſitum in Pago Weſtſalon, in Comitatu verò Bernardi Comitum, cum omnibus ejuſdem prædii pertinentiis concedit & largitur. Signum Domini Henrici Romanorum invictiſſimi Imperatoris Auguſti. Gunterius Cancellarius vice Aribonis Archicappellani recognovit. Datum XVI. Kal. Febr. Indiſt. VI. Anno Dominicæ Incarn. MXXIII. Anno verò Domini Henrici ſecundi regnantis XXI. Imperii autem ejuſ VIII. Actum Paderbrunnon feliciter. Amen. Idem eodem loco & anno, XVIII. Kal. Februarii, Paderbrunnensi Eccleſiæ quoddam prædium ſuum Steini dictum, ſitum in pago Weſtſalon, in Comitatu verò Bernardi Comitum concedit & largitur. Idem eodem anno, die, & loco, Monasterio Confungenſi donat juris ſui prædium Hardinghuſon.

An. 1025. Conradus Rex primum ſuæ felicitatis annum in Natali Domini Mindæ initiavit, & Epiphaniam Patherbrunnensi

civitate more regio peregit. Indè post Epiphaniam Hildenesheim venit. Chron. MS. apud Christoph. Browerum, vid. ejusdem Scholia in vitam B. Meinwerci num. 93.

An. 1030. *Imperator Natalem Christi Patherbronæ egit, ubi Aribo Metropolitanus, in sancto die inter Missarum solemnia publico sermone habito, licentiam ab Imperatore, & Confratribus Romam pergendi rogavit, simulque à Clero & populo indulgentiam sibi à Deo impetrari postulavit. Sicque post Purificationem S. Mariæ iter assumens Romam adiit.* Vita S. Godehardi apud Browerum c. 10. Eadem habet Chron. MS. apud Christoph. Browerum, vid. ejusdem Scholia in vitam Beati Meinwerci num. 100.

An. 1031. *Indict. XIV. Cuonradus Imperator Natalem Domini Patherbrunnen, & Pascha Nuvimago feriavit.* Chron. Hildes. inter script. hist. Franc. tom. III.

An. 1032. *Conradus divinâ favente clementiâ Rom. Imp. Aug. confirmat donationes à venerabili Meinwerco factas Abdinghofensi Monasterio. Data XVII. Kal. Febr. Indict. XV. An. Domini. Incarnat. MXXXII. An. verò Domini Conradi secundi, Regni VIII. Imperii autem V. Actum Paderburn, in Dei nomine feliciter. Amen.*

An. 1033. *Imperator Natalem Domini Patherbrunnæ, Pascha Niumagen feriavit.* Chron. MS. apud Browerum, vid. scholia ejusdem ad vitam B. Meinwerci num. 121. Chron. Hild. cit.

An. 1035. *Imperator Pascha Patherbronæ; Ascensionem Seliganstadt; Pentecosten autem Bavenberg celebravit.* Chron. MS. apud Christoph. Brower. l. c. Chron. Hildesf. loc. cit.

An. 1036. *Imperator Pascha Ingelenheimi feriatu est; Ascensionem verò Domini, Paderbrunnæ; Pentecosten, Nativitatemque Johannis Baptistæ Niumagi.* Crusius in Annal. Suev. lib. 6. part. 2. cap. 8. Chronic. Hildesf. cit.

An. 1037. *Conradus Imp. donat Ecclesiæ Asculanæ Privilegium Paderbornæ.* Ugellius.

An. 1043. *Henricus Imperator Pentecosten egit Paderbornæ.* Gerhard. Cleinsorgius in Annal. Westphaliæ MS.

An. 1051. *Imperator (Henricus) Pentecosten celebravit Podelbrun-*

delbrunnen, ubi Bardo Archiepiscopus (Moguntinus) ad Missam habito sermone, obitum suum instare predicens, orationi fidelium se commendavit, qui eodem mense discessit, Lambertus Schaffnaburgensis.

An. 1056. *Imperator (Henricus) regressus de Italia sanctum Pascha Padelbrunne celebravit. Lambertus Schaffnaburgensis.*

An. 1152. *Fridericus I. Imperator, teste Bernardo Episcopo Paderbornensi, jura Advocati Ecclesie Marnensis declarat, diplomate Paderborne dato. Indiction. xiv. Anno Domni Regis Friderici primo. Auberti Miræi notitia Ecclesiarum Belgii, cap. 158. pag. 402.*

An. 1203. *Otto IV. Imperator cum fratre suo Henrico Saxonie Duce, & Rheni Palatino, in equas propemodum partes Saxoniam divisit Paderborne. Matthæus Paris in hist. majore, citatus à Marquardo Frehero in responso ad Epistolam monitoriam Christophori Gewoldi, in causa Palatina, edita Heidelbergæ An. 1614.*

An. 1375. *Karolus Imperator volens Wenceslaum filium suum promovere ad regnum, partes Westfaliæ pertransiit, & veniens Paderbornam à Domino Henrico Episcopo, ac Clero, ac civibus reverenter susceptus est. Et postquam unâ nocte moram traxit ibidem. Henricus Episcopus ipsum recedentem honorificè prosecutus est. Gob. Perfon. Cosmod. ætat. 6. cap. 71. p. 248. vid. etiam Panegyric. Paderborn, lib. 2. cap. 13.*

II. VIRGINIS HIC CONJUX VIRGO CUNIGUNDA MARITI.]

An. 1002. *Indict. xv. novus Rex Henricus S. Laurentii Natalem Paderbrunnen celebravit. Et ibi Domna Cunigundis regalem benedictionem, & coronæ impositionem à Willigiso Metropolitano suscepit. Sed & Sophia ad Gandeshemense regimen electa, obtentu Principum, Domni Bernwardi (Hildesiensis Episcopi) licentiam à Palligero benedicendi ibidem obtinuit. Chronicon Hildesienſe sæpius citatum, vita S. Bernwardi apud Browerum, vita S. Godehardi apud eundem, vita B. Meinwerci apud eundem. Quæ autem in ipsa Reginæ consecratione, ceu sereno tempestas intervenerit, coortis in arma mutua Bavaris & Sa-*

& Saxonibus; ex Adelboldo de rebus gestis S. Henrici, apud Jacobum Gretserum in Divis Bambergensibus, licet cognoscere: *Interea Regi à Saxonia in regnum Lothariense properanti Gruone occurrit uxor sua, Domna Cunigunda nomine jam extans; sed re citò Regina futura, Inde enim Paderbronam veniens in festo S. Laurentii acclamatur, benedicitur, coronatur, & fit Kunnigunda Kunniga, quod Latine interpretari potest Regia Regina. Sed ut nunquam serenitas, quam non sequatur nubilositas, sic rarò jocunditas, quam non sequatur adversitas. Nam in benedictione Reginae cunctis exultantibus Bavarii (quorum mos est in aliena terra velle, quod in sua volunt) circa civitatem fruges colligere, & agricolas sua defendere volentes irrationabiliter cæperunt tractare. Quæ res indigenas commovit, & ad resistendum etiam fortiter animavit. Domestici igitur Regis, & indigenæ, invalescente contentione, confluunt, concurrunt, conveniunt. Pugna gravis oritur, ex domesticis Regis juvenis unus interficitur, frater scilicet Domni Eilberti, qui tunc temporis erat Cancellarius, postmodum verò Friensis factus est Episcopus. Hujus interfectione omnes Regis fideles commoti graviter, civis cæperunt persequi, & eos persequendo insatiabiliter grassari. Et nisi regia potestate retinerentur, omnes usque ad internecionem prosequerentur. Cum plurima igitur difficultate sedato tumultu, castigatisque illis quorum stultitia causa seditionis exstitit: inde Rex Dinsberg properat, & illic Lotbariensium adventum expectat.*

12. PONTUM ALIUS SUBEAT SEPTENA PER OSTIA.] Ut Nilus & Danubius per septem ostia in mare se evolvunt. Ostia cum Virgilio aliisque Scriptoribus vocamus fauces seu ora fluviorum, per quæ in mare exonerantur. Contrà Julius Cæsar lib. iv. belli Gallici agens de Rheno, *multis, ait, capitibus in Oceanum influit; & caput pro ostiis Rheni usurpavit, fecus ac reliqui Scriptores, qui fluvii caput fontem ipsum appellant. Sic Ulpianus, caput aque illud est, unde aqua nascitur.*

13. NULLUS FONTE CAPUT GRANDIUS AMNIS HABET.] Præter Pontificis Max. Imperatorum & Regum hospitium, regalem

lem S. Cunigundæ inaugurationem, externorum Principum legationes, Francorum & Saxonum conventus, & castrorum metationes; *caput Paderæ* nobilitat singularis amœnitas, & aquarum copia vix usquam uberior admirabiliorque, in Pannegyrice Paderbornensi Joannis Horrionis ad vivum depicta, lib. 2. cap. 7. *Quòd si, ut est apud Strabonem, Gymnasio liberalium artium, quod erat Tharsi in Cilicia, Cydnus amnis, cujus saluberrima aqua ferebatur, plurimum celebritatis attulit, nihilne habebit ad illustrandam Paderborne Academiam, hæc salubrium fontium copia, quibus ambigere possis, plusne palati & valetudinis, an aspectus & voluptatis gratiâ delecteris? Neque enim sentio, quæ possit species esse jucundior, quàm trium fontium in media urbe, ex eodem colle, modico intervallo exorientium, tantamque subito vim aquarum erumpentium, ut, non modicis effusi rivis, ante in unum alveum visendo sanè agmine confluant, compluresque molas frumentarias priùs versent, quàm se effundant è manibus. Quanta amœnitas singulorum cum seorsim fluunt? quanta omnium cum uno amne labuntur? quàm juvat aquam ipsam omni crystallo puriorem intueri, & imascentes viridissimas herbulas numerare, quale spectaculum anaticulas, & cygnos videre in mediis undis pendulos, suspensâ caudâ, nitentibus contra profluentem pedibus, prono rostro piscantes? quæ voluptas, ne sævæ quidem brumæ inclementia unquam eripitur. Quâ enim tempestate nivæ omnia fœda sunt & gelu, non modò intra urbem, sed etiam non modico foris spatio, ne secundum quidem ripas, ut fert mos ceterorum annuum, vel in tenuissimas crustas conglaciat. Quid quòd eodem tempore peregrinas aves ad se noster amnis allicit, quæ fluviiis assuetæ, ubi glaciæ ceteris prohibentur, ad hunc confugiunt? Æstate verò, potestne quicquam illis viridariis, hortis, pomariis, quibus utraque ejus ripa pretextitur, esse formosius? Non enim nunc vacat aquam commemorare totâ propè urbe per canales singulari artificio dispensatam, non salientes fontes, non piscinas, non lavatrinæ, non sexcenta commoda. Quòd si collibitum erit egredi urbe, quem non delectet cursum ejus prosequi, modò pleno incedentis amne, modò divis quasi copiis insulas ambientis, modò vario flexu, & grato er-*

rore per virentia prata serpentis, modò limpidissimos rivos amplectentis sinu, modò celeberrimum Romanis Annalibus flumen Luppiam, vel cum jactura sui nominis generantis? Sed concludamus has Paderæ notas insigni Elogio Gobelini Personæ in Cosmodr. ætat. 6. cap. 38. quod ipse ab antiquo scriptore Vitæ S. Liborii est mutuatus: Ad hunc locum Karolus sæpè divertit, quoniam ut scribit quidam, qui postea in eodem loco, tempore Arnulphi, Regis, vitam duxit religiosam: HIC LOCUS VIRIS OMNI NOBILITATE GENERIS ANIMIQUE SEMPER INSIGNIBUS ABUNDABAT, UT NON ESSET DUBIUM, QUIN PATRIA CIVIBUS ET CIVES PATRIÆ CONGRUERENT, AC SIBI UTRINQUE ORNAMENTO FORENT.

DRI.